

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Institutionen för svenska språket

Historia, ingen lätt historia

*En studie i andraspråkselevs och lärares ordförståelse av
gymnasieskolans läromedelstexter i historia.*

Theres Rydell

Interdisciplinärt examensarbete inom lärarutbildningen, 15 p
Svenska som andraspråk
Vt 2009
Handledare: Margareta Holmegaard
Examinator: Roger Källström

Sammandrag: Uppsatsen syfte är att studera vilka ord elever med svenska som andraspråk finner svåra i gymnasieskolans lärobokstexter i historia och vad de gör när de inte förstår ett ord. Detta resultat har sedan jämförts med vad lärarna anser om lärobokstexterna och vilka ord de tror är svåra och slutligen har jag studerat vad som står i skolans styrdokument. Uppsatsen består i huvudsak av en kvantitativ undersökning, men har mindre kvalitativa inslag.

Som underlag för min undersökning har 32 elever på två gymnasieskolor i Västsverige få genomföra en allmän enkät och en ordförståelsedel, även de lärare som intervjuats har fått genomföra ordförståelsedelen med uppmaning att stryka under de ord som de tror att eleverna finner svåra. Ordförståelsedelen består av fem texter, alla hämtade ur läroböcker som används i gymnasieskolans undervisning i historia. Resultatet av undersökningen har sedan jämförts med tidigare forskning i ämnet.

För att finna en struktur för vilka ord eleverna har svårt med har jag använt mig av en klassificeringsmodell framtagen i OrdiL-projektet vid Göteborgs universitet. Här dela man in orden i *Ämnesövergripande ord* och *Ämnesrelaterade ord*. Dessa ord har sedan ytterligare delats in i två undergrupper. För Ämnesövergripande ord är det *Allmänspråkliga, högfrekventa ord* och *Allmänna, ofta "skriftspråksaktiga" ord*. För Ämnesrelaterade ord är undergrupperna *Allmänspråkliga, ämnestypiska ord* och *fackord*.

Studien visar att eleverna anser att de Allmänna, ofta "skriftspråksaktiga" orden och de Allmänspråkliga, ämnestypiska orden är de som är svårast, även lärarna har ansett att eleverna har svårast att förstå ord som faller inom just dessa kategorier. Tidigare forskning på området har kommit fram till att de ämnestypiska orden är svåra, men i denna undersökning visar det sig även att de "skriftspråksaktiga" orden också anses svåra, något som tidigare forskning inte kommit fram till. Jag har också kunnat konstatera att eleverna själva inte anser att läroböckerna är speciellt svåra medan forskning påvisar motsatsen. Det står också klart att flertalet elever i min undersökning hellre frågar ämnesläraren om ordets betydelse och blandar sällan in lärarna i svenska som andraspråk och modersmål.

Nyckelord: historia, lärobokstexter, ord och begreppsinnläring

Innehållsförteckning

1.	Inledning	1
2.	Syfte och problemformulering.....	1
3.	Litteratur och forskningsbakgrund	2
3.1.	Begrepps – och ordförrådsinläring	2
3.1.1.	<i>Bas och Utbyggnad</i>	3
3.1.2.	<i>Produktivt och receptivt ordförråd</i>	4
3.1.3.	<i>Strategier och tillvägagångssätt</i>	4
3.2.	Kategorier inom ordförrådet.....	6
3.3.	Skolspråk	6
3.4.	Historieundervisningen	8
3.5.	Styrdokumentet.....	10
4.	Teoriram	11
5.	Avgränsning.....	13
6.	Material och metod	13
6.1.	Urval.....	14
6.2.	Genomförande	15
7.	Resultat	15
7.1.	Allmänna frågor till eleverna	15
7.2.	Elevernas ordförståelse.....	17
7.3.	Ord markerade av lärarna	19
7.4.	Intervjuer med lärarna	20
8.	Diskussion.....	22
8.1.	Allmänna reflektioner.....	22
8.2.	Lärobokspråket – en jämförelse mellan elever och lärares åsikter	23
8.3.	Ordförståelsen hos eleverna	24
8.4.	Lärarnas funderingar kring elevernas ordförståelse	25

8.5. En jämförelse mellan elever och lärare	26
8.6. Skolans ansvar	27
9. Slutsatser	28
Litteraturförteckning	30
Läroböcker som ingår i undersökningen	30
Referenslitteratur	30
Bilaga 1	33
Bilaga 2	36
Bilaga 3	39
Bilaga 4	44
Bilaga 5	47

Figurförteckning

Figur1	16
Figur2	17
Figur3	17
Figur4	18
Figur5	18
Figur6	19

1. Inledning

Dagligen sitter elever och försöker förstå lärobokstexter i historieämnet. Många av dessa elever förstår innebörden i det de läser, men ett stort mörkertal gör det inte (Lindberg 2006:13). Många av dem som inte förstår har ett annat modersmål och äger inte alltid de begrepp och det ordförråd som deras klasskamrater med svenska som modersmål gör, (Enström & Holmegaard 1993:166) 15 % av eleverna i den svenska skolan har en flerspråklig bakgrund (Lindberg 2006:13). Hur många det är som i det tysta inte förstår finns det inga siffror på. Lärarna känner i de flesta fall till problematiken men har varken tid eller resurser att lägga på att förklara, trots att skolan har ett ansvar att anpassa undervisningen efter den enskilde elevens förutsättningar och behov. I min undersökning tar reda på vilka ord elever med svenska som andraspråk finner svåra i gymnasieskolans lärobokstexter i historia och hur de går tillväga när de inte förstår.

2. Syfte och problemformulering

Mitt syfte med uppsatsen är att ta reda på vilka ord elever med svenska som andraspråk finner svåra i gymnasieskolans lärobokstexter i historia, och vad eleverna gör när de inte förstår textinnehållet. Jag har ur ett didaktiskt perspektiv jämfört dessa resultat med vilka ord lärare verksamma i historia och svenska som andraspråk skulle gå igenom och förklara för eleverna. Jag undersöker också hur styrdokumentet för den svenska gymnasieskolan tar upp problematiken med att se elevers behov av extra hjälp i skolan.

För att uppnå mitt syfte kommer jag att använda mig av följande frågeställningar:

- Vilka typer av ord tycker eleverna är svåra?
- Vad gör de när de inte förstår ord i lärobokstexter?
- Vilka ord tror lärarna i svenska som andraspråk och historia att eleverna har svårt med?

3. Litteratur och forskningsbakgrund

I detta kapitel kommer jag att redogöra för den forskning som sedan tidigare finns inom ramen för mitt ämne. Forskning som reflekterar kring andraspråksinlärares ordförståelse både generellt men även mer specifikt för läroböcker i historia. Jag kommer även lyfta fram vad som står i skolans styrdokument och titta närmare på vilket ansvar skolan har när det gäller att stödja elever med ett bristfälligt ordförråd.

3.1. Begrepps – och ordförrådsinläring

Hur man lär sig ord i ett språk beror på flera faktorer, men åldern för inläring har i många fall en stor betydelse. När det gäller små barn är skillnaderna i inläring relativt små mellan första och andraspråksinlärare, detta beror på att lekar ofta främjar barns begrepps- och ordinläring (Enström & Holmegaard 1993:165). Om man jämför detta med lite äldre barn behöver dessa en mer strukturerad inläring för att öka sitt ordförråd, oftast sker detta i form av läsning och skrivning av texter. Det är lättare att bygga upp ett ordförråd om inlärares kommer i kontakt med nya ord i konkreta situationer eller genom aktiva handlingar (Enström & Holmegaard 1993:166).

Om elever med ett andraspråk inte hunnit bygga upp sitt eget modersmål när de kommer till Sverige och den svenska skolan blir deras språk lätt bristfälligt och de får svårigheter längre fram (Enström & Holmegaard 1993:165). Av denna anledning spelar modersmålsundervisning stor roll för främjandet av ordförrådet. För ju mer andraspråksinlärares förstår begrepp på sitt eget modersmål, ju lättare kommer inlärares ha att förstå ord och begrepp i svenskan (Enström & Holmegaard 1993:167).

Vuxna andraspråksinlärare med goda modersmålskunskaper har av denna anledning mycket lättare när det kommer till ämnesundervisning då de i sitt hemland har hunnit bygga upp ett begrepps- och ordförråd. De har även hunnit med att skapa sig en kunskap om omvärlden, även om begreppen och kunskaperna inte alltid överensstämmer med de vi har i västvärlden, så är det ändå en bas att utgå från (Enström & Holmegaard 1993:167).

3.1.1. Bas och Utbyggnad

För att kunna definiera vad som menas med språkbehärskning brukar man dela in språket i *bas* och *utbyggnad*. Basen är det som en förstaspråkstalare normalt har uppnått när den börjar grundskolan vid sju års ålder. Vid denna ålder brukar förstaspråkstalaren behärska språkets ljudsystem, den har oftast ett genuint uttal av den dialekt som talas i omgivningen. Barnet har också redan tillägnat sig grundläggande grammatik, det kan böja ordet korrekt, behärskar ordföljd samt uttryck för dåtid, nutid och framtid. Basen utgörs också av förmågan att hantera språket i större enheter, man ska kunna delta i samtal där man ska kunna förstå men också göra sig förstådd samt kunna hålla samman delarna i en berättelse så att sammanhanget blir klart och tydligt (Bergman 1998:23). Utbyggnaden startar med det som barnet lär sig när den börjar skolan i form av läsning och skrivning. Under utbyggnaden ökar ordförrådet och de börjar nu tillägna sig det specialordförråd som behövs inom andra ämnen. Nu ökar också den grammatiska medvetenheten och eleven lär sig tempus och pronomen (Bergman 1998:25).

Andraspråkseleven stöter ofta på problem när den kommer till skolan, trots att den kanske startar skolgången tillsammans med sina jämnåriga kamrater som har svenska som modersmål. Till skillnad från förstaspråkseleven har andraspråkseleven oftast inte hunnit bygga upp någon bas på svenska. I bästa fall har de hunnit bygga upp en bas på sitt modersmål, men inte ens det är alltid självklart. De elever som är födda utomlands har oftast hunnit bygga upp basen i sitt modersmål medan de elever som är födda i Sverige oftast har brister i sitt modersmål på grund av att de levt i en begränsad språkmiljö. De elever som är födda här i Sverige har oftast inte en sådan stark bas i svenska att den kan utgöra grunden för en utbyggnad. Därför är det även här viktigt att eleven får undervisning både i svenska och på sitt modersmål så att eleven kan bygga upp sin bas i båda ämnena parallellt med utbyggnaden, allt för att eleven inte ska stå utan något fullt fungerande förstaspråk (Bergman 1998:25).

Tidigare studier visar att elever lär sig fakta rent atomiskt och reproducerande då de försöker lära sig text utantill eller bara för stunden utan att för den sakens skull förstå innebörden av vad de läser, detta medför att de inte skapar sig någon djupare förståelse för ämnet (Holmegaard 1999:39). Skolans lärobokstexter innehåller oftast allt för svåra ord för eleverna, istället för att verkligen förstå innebörden i texten studerar de kortsiktigt för att kunna klara de enskilda proven (

Holmegaard 1999:39). Detta sätt att utbilda sig på strider i sig emot skolans grundläggande uppgift, nämligen att ge eleverna en grund för ett livslångt lärande (Lärarnas handbok 2004:39).

3.1.2. *Produktivt och receptivt ordförråd*

Ordförrådet kan vara både *produktivt* och *receptivt*. Det produktiva ordförrådet som också kan kallas för det *aktiva* ordförrådet är det ordförråd som personer själv uttrycker sig med när de talar eller skriver. Det receptiva - eller det *passiva* ordförrådet är det ordförråd som personer förstår när någon annan använder det men som de själva inte använder i tal eller skrift (Lindberg 2006:41). Eftersom det är mycket svårare att själv producera ett ord har alla människor ett betydligt större receptivt än produktivt ordförråd (Enström & Holmegaard 1993:175).

Ett ordförråd kan läras in på många olika sätt, dels i klassrummet men kanske främst genom att eleverna tillgodogör sig ord genom omfattande varierande läsning och muntlig kommunikation (Enström & Holmegaard 1993:176).

3.1.3. *Strategier och tillvägagångssätt*

För att komma underfund med ords betydelse och utöka sitt receptiva ordförråd använder sig många av så kallade *gissningsstrategier*. Enström och Holmegaard delar upp strategierna i fem olika kategorier, vilka man kan använda sig av när man försöker lista ut vad det specifika ordet betyder. Dessa kan bara användas om eleven förstår det mesta av texten och det endast är några enstaka ord som inte förstås. Därför fungerar dessa strategier bäst på dem som har läst svenska under en lite längre tid.

De fem gissningsstrategier som man kan använda är:

1. ***Innehållet*** – har överlag stor betydelse för att man ska kunna lista ut vad det specifika ordet betyder. Både det som kommer före och efter det okända ordet har därför betydelse.
2. ***Ordklasstillhörighet*** – vilka böjningsändelser används men också vilken plats ordet har i den syntaktiska konstruktionen har betydelse.

3. **Ordbildningen** kan också vara vägledande. Finns det någon ordstam som man känner igen och vilka prefix och suffix används?
4. **Liknande ord på andra språk.** Ibland påminner ord om varandra över språkgränserna. Detta kan dock vara vilseledande, det måste man vara uppmärksam på.
5. **Sambandsord** som *nämligen, alltså och därför* kan hjälpa eleven att lättare förstå ordets innehåll (Enström & Holmegaard 1993:177).

Även Olle Josephson har i sin undersökning ifrån 1982 skapat en modell för hur elever går tillväga för att förstå svåra ord. Han menar att man bör se det som en sökprocess som inläraren går igenom. Enligt Josephson startar inläraren sökprocessen genom att försöka hitta ett liknande ord i sitt långtidsminne. Sökprocessen befinner sig oftast på flera plan samtidigt och oftast sker det relativt omedvetet, om det inte är ett svårt ord, då inläraren brukar vara medveten i sitt sökande. Josephson menar att sökprocessens resultat beror på fyra olika faktorer:

1. **Fysiska egenskaper** hos inläraren. Alla människor har en begränsad hjärnkapacitet, detta är något som går att träna upp men det finns begränsat utrymme för hur mycket information som vi kan ta emot och komma ihåg på en gång.
2. **Tidigare erfarenheter** hos inläraren. Alla människor har ett säreget långtidsminne. Hur långt detta minne är beror på inlärarens tidigare erfarenheter, värderingar och kunskaper. Människor med liknande bakgrund har enligt Josephson ett liknande långtidsminne. Av denna anledning kan man se likheter i människors ordförståelse utifrån deras utbildning, ålder och yrke.
3. Inlärarens **förhållande till det aktuella ämnet.** Om inläraren har ett positivt förhållande till ämnet menar Josephson att den har lättare att hitta sökvägarna för att komma på vad ordet betyder men det spelar också in om inläraren finner ordet nödvändigt att förklaras.
4. **Språkliga egenskaper** i det inläraren läser. Här menar Josephson att om ordet förklaras av sammanhanget eller om det är närbesläktat med något annat känt ord har inläraren lättare att förstå ordet (Josephson 1982:32-33).

3.2. Kategorier inom ordförrådet

Ordförrådet kan delas in på många olika sätt. Enligt Hvenekilde(1995) kan det delas in i två kategorier, *funktionsord* och *innehållsord*. Innehållsord kan i sin tur delas in i ytterligare tre undergrupper, *fackord*, *icke fackord* och *kända ord*. Hvenekilde skriver att *fackorden* oftast är de ord som förklaras utav läraren medan de ord som inte är fackord oftast inte blir förklarade. Ord som inte räknas till fackord finns enligt Hvenekilde inte i någon större utsträckning med i läroböcker eller annat material som är avsett att vända sig till enbart andraspråkstalare.(Hvenekilde 1995:311)

Enström och Holmegaard gör en lite annan indelning. Här delar de in ord som eleverna stöter på i sex olika kategorier. Dessa kategorier är *egennamn*, *främmande ord*, *sammansatta*, *inhemska*, *fasta uttryck* och *överförd betydelse* samt *partikelverb* (Enström & Holmegaard 1993:173-174).

Den tredje indelningen som jag valt att presentera i den här undersökningen är också den som jag valt att använda mig av vid min analys. Denna indelning är gjord på institutionen för svenska språket vid Göteborgs universitet. Här har man kartlagt ordförrådet i vanligt förekommande läroböcker för den svenska grundskolan. Resultatet av detta är en databas som man valt att kalla OrdiL (Ord i Läroböcker). Här har man gjort en indelning som bygger på *ämnesövergripande* - och *ämnesrelaterade läroboksord*. De ämnesövergripande orden förekommer i olika typer av läroböcker medan de ämnesrelaterade är knutna till det specifika ämnet. Ytterligare uppdelning kan sedan göras inom de två kategorierna. Ämnesövergripande ord som kan vara mer *allmänspråkliga*, *högfrekventa* eller mer *allmänna*, *ofta "skriftspråksaktiga"*. De ämnesrelaterade orden i sin tur kan också vara mer *allmänspråkliga*, *ämnestypiska* dessa är då vanligt förekommande i ett visst ämne, det andra alternativet är att de kan vara typiska *fackord* eller *facktekniska termer*, dessa är oftast knutna och vanligt förekommande i ett visst ämne (Holmegaard m.fl. 2005:161).

3.3. Skolspråk

I projektet PISA 2000 undersökte man vilka grundläggande färdigheter som femtonåringar i 32 länder har för att i framtiden kunna fungera som aktiva samhällsmedborgare. I undersökningen utgick man ifrån elevernas läsförmåga samt de kunskaper de har i matematik och

naturvetenskap. De svenska ungdomarnas resultat visade att elever med svenska som modersmål presterar ett godkänt resultat och de ligger klart över OECD:s medelvärde. Däremot visade undersökningen också att elever med svenska som andraspråk hade stora svårigheter att förstå både så kallade vanliga vardagstexter men också de mer faktaorienterade texterna i de naturorienterade ämnena. Undersökningen visar dessutom att elever som har en positiv inställning till läsning når ett bättre resultat (Holmegaard & Wikström 2004:546). Det finns också tydliga skillnader i andraspråkselevs läsförmåga beroende på om de är födda i Sverige eller utomlands. Utav maximalt 540 poäng når elever med svenska som modersmål i genomsnitt 524 poäng. Elever med svenska som andraspråk födda i Sverige når 484 poäng. Detta kan således jämföras med elever födda utomlands som endast kommer upp i genomsnitt 451 poäng. Anledningen till skillnaderna är troligen att de som är födda i ett annat land kommit till Sverige efter sju års ålder och därför inte har hunnit ta till sig språket (Skolverket, rapport 227:28-29).

Många elever lär sig relativt snabbt att föra en dialog om vardagliga saker. Men att lära sig ett ämne på högstadiet och gymnasiet ställer höga krav på elevers begrepps- och ordförståelse. De fackord de stöter på i skolan kommer de oftast inte i kontakt med på något naturligt sätt i vardagen, utan de finns endast i läroböckerna eller i annan form av facklitteratur (Enström & Holmegaard 1993:169). En av de viktigaste sakerna som elever gör när de studerar ett ämne i skolan är att läsa lärobokstexter dock visar forskning på att eleverna inte behärskar detta fullt ut, speciellt inte elever med ett annat modersmål (Golden 2005:115). Många elever har ett bristfälligt ordförråd och är dessutom svaga rent grammatiskt. De saknar också många gånger metakognitiva färdigheter, detta betyder att de inte har full kontroll över sin egen förståelse (Golden 2005:115). Skolans olika aktiviteter kräver en språkanvändning som blir alltmer krävande rent kognitivt och där språket ska fungera som ett avancerat tankeredskap men också som ett verktyg där kunskapen ska både utvecklas och redovisas (Holmegaard m.fl.2005:152). Det krävs att eleverna förstår 95 % av orden för att de någorlunda väl ska kunna ta till sig vad de läser. Om andraspråksinlärare stöter på mer än 2 % okända ord i en text finns risken att de blockeras och inte förstår innehållet överhuvudtaget (Holmegaard m.fl. 2005:153).

Holmegaard och Wikström skriver att ämneslärare anser att andraspråkseleverna kommer in i ämnesundervisningen för tidigt då de många gånger har svårigheter att förstå lärobokstexterna (Holmegaard och Wikström 2004:541). Men om eleverna ska få en rimlig chans att klara skolan och skapa sig ett så kallat akademiskt språk där orden oftast

är väldigt abstrakta och skriftspråksaktiga (Järborg 2006:86) är det viktigt att de får komma i kontakt med ämnesundervisningen innan andraspråket är fullt utvecklat (Holmegaard och Wikström 2004:541). Pauline Gibbons (2006) menar även hon i sin bok *Stärk språket, stärk lärandet* att det är viktigt att andraspråket utvecklas tillsammans och samtidigt med ämneskunskaperna (Gibbons 2006:24). Ytterligare argument för detta är amerikansk forskning gjord av Thomas och Collier (2002) visar att det kan ta upp till tio år att utveckla ett skolspråk som är anpassat att klara de avancerade studier som krävs på högstadiet och gymnasiet (Holmegaard Wikström 2004:541).

Det finns mycket forskning om nybörjarundervisning, men när eleverna uppnått relativt goda färdigheter och ska ge sig i kast med faktatexter i skolans läroböcker finns det mer att lära och forska kring (Schleppegrell 2004:5). Texterna som eleverna då möter i skolans läroböcker är många gånger anpassade efter det västerländska - och svenska samhället, vilket kan försvåra förståelsen (Tidblom 1994: 207-209). Reichenberg menar att för att kunna förstå en text måste läsaren göra en språklig bearbetning av texten. Detta är en slags analys som leder till att läsaren försöker få en relation till det den läser, om ordet är typiskt västerländskt kan därför eleven få svårt att tolka det specifika ordet (Reichenberg 2000:19).

Ytterligare en studie gjord i Danmark av Jørgen Gimbel visar liknande skillnader (Golden 2005:118). Gimbel (1998) har studerat ordförståelsen hos 32 elever, 16 av dessa hade danska som modersmål och de övriga 16 hade det som andraspråk, de sistnämnda eleverna hade alla turkiska som modersmål. Han gav dem 50 ord både muntligt och skriftligt, utan kontext, alla ord var hämtade ur danska läroböcker i ämnena biologi, geografi och historia. De elever med danska som modersmål klarade i genomsnitt 42 av 50 ord. Eleverna med turkiska som modersmål klarade i genomsnitt 15,6 ord av 50 möjliga. Utöver detta angav i genomsnitt 2,9 elever med danska som modersmål att de inte visste vad vissa ord betydde, denna siffra var när det kom till andraspråkseleverna hela 24,4 (Golden 2005:118).

3.4. Historieundervisningen

När eleverna börjar årskurs fyra drabbas de ofta av ”so-chocken”. Helt plötsligt innehåller läroböckerna mängder av nya ord som eleverna måste ta till sig för att förstå innehållet (Holmegaard & Wikström 2004:553). Än värre blir det när eleverna kommer upp i årskurs sju och

senare även hamnar på gymnasiet, då ställs eleverna inför än mer krävande texter med mängder av nya ord och begrepp (Holmegaard & Wikström 2004:553). Även om orden i sig även är nya för elever med svenska som modersmål så har de redan en väl utbyggd bas, något som andraspråkselever inte alltid har.

De samhällsorienterade texterna är också väldigt ofta kulturspecifika, vilket betyder att det förutsätter att eleverna har en god kunskap om det västerländska samhället. De texter som eleverna har lättast att ta till sig i de samhällsorienterade ämnena är de texter som bjuder in läsaren med frågor och där läromedelsförfattaren tydligt visar på ett samband mellan orsak och verkan (Holmegaard & Wikström 2004:549). Forskning visar att nästan hälften av de ord eleven stöter på i de enskilda läromedlen endast förekommer en gång. Detta gör att de därför kanske inte tar reda på vad ordet betyder och på så sätt går miste om värdefull kunskap (Holmegaard m.fl.2005:156). I vissa läroböcker kan cirka 50 % av orden vara mångtydiga och på så sätt betyda flera olika saker (Holmegaard m.fl. 2005:171). Enligt Schleppegrell är det svårt för elever att identifiera personer och nyckelhändelser när de läser historietexter, de har också ofta problem med textens organisation (Schleppegrell 2004:6-7). Forskning visar att läroböcker i historia de senaste 20 åren har blivit kortare och mer informationstäta och att de böcker som har skrivits sedan 1980-talet kan jämföras med en svensk uppslagsbok (Reichenberg 2000:36). Det är också viktigt att beakta att innebörden i många ord och begrepp i historia och andra samhällsorienterande ämnen är knutna till kulturer, samhällssystem men även till sociala och politiska förhållanden (Holmegaard m.fl. 2005:170). Olvegård skriver att elever i de högre årskurserna förväntas att själva kunna använda sig av de strukturer som återfinns i skolans läroböcker i historia. Dessa strukturer kräver att eleverna kan förklara, argumentera och analysera det de läser. Av denna anledning menar Olvegård att elever med sämre språkliga förutsättningar bör få effektivt extra stöd för att uppnå de förväntningar som ställs på dem (Olvegård 2006:14). För att lösa detta problem menar Schleppegrell att läraren bör organisera språkliga aktiviteter där eleverna får möjlighet att diskutera och analysera lärobokstexter samtidigt som läraren hjälper dem att plocka isär svåra och teoretiska texter. På detta sätt menar hon att eleverna kommer kunna komma över den rädsla och frustration som de känner när de möter svåra lärobokstexter (Schleppegrell 2004:6). I de senaste årtiondenas historieböcker finner man väldigt sällan någon berättande stil, (Reichenberg 2000:36) lärobokstexterna de senaste årtiondena tar ofta olika historiska händelser och sätter in dem i

tidsperioder, detta sker inte alltid kronologiskt och målet är främst att beskriva och lagra information (Olvegård 2006:14). Den berättande stilen som man ofta fann i tidigare historieböcker underlättade ofta för läsaren då den var lättfattlig och hade en förmåga att förklara många abstrakta, skriftspråksaktiga ord för läsaren (Reichenberg 2000:30).

3.5. Styrdokumentet

I kursplanen för Historia A kan man tydligt läsa att eleven ska behärska och ha kunskap om olika centrala begrepp vilka ger ämnet en struktur och eleven får på detta sätt en insikt i "ämnets kärna"(Kursplan för Historia A. 2000.).

För att uppnå detta är det viktigt att alla lärare har grundläggande kunskaper i hur man skapar en språkutvecklande ämnesundervisning (Holmegaard & Wikström 2004:541). Svenska som andraspråk och de övriga ämnena i skolan måste stödja och förstärka varandra. Att skolan kan ge eleverna detta är i det närmaste en förutsättning för att eleverna ska kunna klara av skolarbetet. Om eleverna får det eller inte är oftast avgörande för hur väl de lyckas i skolan (Holmegaard & Wikström 2004:541). Att ämnet svenska som andraspråk ska samverka med andra ämnen lyfts även fram under ämnets syfte i kursplanen, här står:

Ämnet svenska som andraspråk har i samverkan med andra ämnen ett ansvar för att denna kunskapsutveckling sker och att eleverna ser en meningsfullhet i sin utbildning, där den valda studieinriktningen är en utgångspunkt.

(kursplanen för svenska som andraspråk. 2000:1)

Även i Lpf 94 (Läroplanen för de frivilliga skolformerna från 1994) framgår det att undervisningen skall anpassas till elevens förutsättningar och behov men också att skolan ska förmedla kunskaper och skapa förutsättningar för att eleverna ska kunna tillägna sig och utveckla sina kunskaper (Lärarens handbok 2004:38-39). Ytterligare en faktor som spelar roll och som är avgörande för hur bra eleven lär sig ord och begrepp i ämnesundervisningen är elevens tillgång till modersmålsundervisning (Holmegaard & Wikström 2004:541).

Vikten att få eleverna att läsa skönlitterära texter i skolan har som syfte att väcka elevernas läslust och på så sätt göra dem till bättre läsare, dessa texter skiljer sig ifrån faktatexterna genom att eleverna inte behöver några direkta förkunskaper för att klara av att förstå dem (Holmegaard & Wikström 2004:548).

Att ta in tidningstexter i undervisningen är i stort sett en demokratifråga, detta för att eleverna ska kunna följa med i vad som händer runt om i världen och på så sätt kunna skapa sig en egen uppfattning. Att använda sig av tidningstexter skapar också en bättre läsförmåga och ett bredare ordförråd som underlättar förståelsen av läromedelstexterna. Att i större mängd få tillgång till både skönlitterära texter samt tidningstexter uppfyller de krav som kursplanen i svenska som andraspråk ställer på undervisningen. Här står följande:

Skolan skall i sin undervisning i svenska som andraspråk sträva efter att eleven fortsätter att utveckla den egna läskunnigheten på svenska, så att förmågan att tolka, kritiskt granska och analysera olika slag av texter, såväl skrift- som bildbaserade, svarar mot de krav som ställs i ett komplicerat och informationsrikt samhälle, (kursplanen för svenska som andraspråk.2000:1-2)

Den svenska gymnasieskolan är enligt läroplanen för de frivilliga skolformerna, Lpf 94, skyldig att stärka kunskaperna hos eleverna när det gäller Sveriges kultur och historia samt se till att det svenska språket befästs genom undervisning i skolans ämnen (Lärarens handbok 2004: 37). Skolan ska också utöver detta sträva efter att ge eleverna kunskaper om ”... de nationella minoriteternas kultur, språk, religion och historia” samt att de ”kan bedöma skeenden ur svenskt, nordiskt, europeiskt och globalt perspektiv” (Lärarens handbok 2004:43). För att kunna uppnå dessa krav som läroplanen ställer på skolan är det därför en förutsättning att eleverna förstår och kan ta till sig läromedelstexterna, framförallt i ämnet historia.

4. Teoriram

För min bedömning av elevernas ordkunskaper kommer jag att använda mig av den ordklassificering som är gjord på Göteborgs universitet där man har kartlagt ordförrådet i vanligt förekommande läroböcker för den svenska grundskolan. Resultatet av denna kartläggning blev en databas som man valde att kalla *OrdiL* (Ord i Läroböcker) De två huvudkategorierna är *Ämnesövergripande ord* och *Ämnesrelaterade ord*. Ytterligare uppdelning görs sedan inom de två kategorierna.

Skillnaden mellan de två huvudgrupperna *Ämnesövergripande ord* och *Ämnesrelaterade ord* är att *Ämnesövergripande ord* inte är relaterade till visst ämne utan kan förekomma i olika ämnen och både i vardagliga och mer formellt sammanhang medan *Ämnesrelaterade ord*

däremot ofta knutna till ett visst ämne eller en viss genre (Holmegaard m.fl. 2005:161).

Kategorisering av de Ämnesövergripande orden:

1. **Allmänspråkliga, högrekventa** ord. Under denna kategori räknas ord som kan förekomma i både tal och skrift men också kan förekomma i både vardagliga och mer formella sammanhang. Några exempel på ord härifrån är: vara, komma, stor, människa etc. (Järborg 2006:86)
2. **Allmänna, ofta "skriftspråksaktiga"** ord. Under denna kategori finner man ord som är vanliga i de flesta tidningstexter samt i de flesta lärobokstexter eller i andra utredande texter. Denna kategori motsvarar delvis den engelska kategorin "academic words". Några exempel på ord härifrån är: resurs, framträda, avta, påverka, föremål etc. (Järborg 2006:86)

Kategorisering av de Ämnesrelaterade orden:

1. **Allmänspråkliga, ämnestypiska ord**. Här finner man ord som ofta förekommer inom ett visst ämne eller en viss grupp av ämnen. Man kan tala om allmänna SO-ord eller mer ämnestypiska ord för geografi, historia, religion eller samhällskunskap. Dessa ord behöver inte vara facktermer men de är dock ganska ovanliga det allmänna språket trots att de kan vara relevanta i allmänna sammanhang. Dessa ord har forskning visat är ganska svåra för andraspråkstalare. Några exempel på ord är: klimat, företag, reformer, rådgivare etc. (Järborg 2006:87)
2. **Fackord**. Dessa ord är oftast unika för ett visst ämne och dess betydelse har oftast inte någon betydelse utanför det specifika ämnet. Dessa ord är också ofta svåra att förstå om man inte någon gång har fått ordet förklarat för sig. Några exempel på ord är ampere, klorofyll, kongress och Odyssén (Järborg 2006:87).

Jag kommer också att undersöka vilka ord som även kan kategoriseras som Egennamn. Dessa typer av ord kräver ofta en förförståelse hos läsaren och de kan både vara allmänspråkliga, ämnestypiska och fackord. Det kan handla om någon för västvärlden eller Sverige känd personlighet eller händelse som elever med svenska som modersmål kan ha kommit i kontakt med via tidningar eller Tv (Enström & Holmegaard 1994:173). Jag kommer även att uppmärksamma om ord är ålderdomliga eller om ord har en mångtydighet, i det här fallet om ett ord kan ha flera olika betydelser, så kallade *polysemi* (Järborg 2006:70).

5. Avgränsning

I min undersökning har jag valt att studera förståelsen av ord och begrepp som förekommer i läroböcker avsedda för ämnet historia. Undersökningsområdet är förlagt till två gymnasieskolor i Västsverige. Undersökningen bygger på svar ifrån 32 elever. 17 elever går i årskurs 1, 10 går i årskurs 2 och resterande 5 elever går i årskurs 3. Ifrån början var det meningen att ytterligare 4 elever i årskurs 3 skulle delta, men dessa uteblev när undersökningen skulle genomföras. Eleverna i årskurs 1 läser kursen Svenska som andraspråk A och eleverna i årskurs 2 och 3 läser Svenska som andraspråk B.

Jag har även intervjuat tre lärare. Dessa lärare undervisar antingen i svenska som andraspråk eller i historia.

6. Material och metod

Min undersökning är i huvudsak en kvantitativ undersökning med en mindre kvalitativ del (Trost 2007:18). Undersökningen baserar sig på en enkät gjord på 32 elever samt tre mindre intervjuer med lärare och till detta har jag tillfört tidigare forskning i ämnet.

Enkätundersökningen i sig består av två delar, en del som består av mer allmänna frågor och en ordförståelsedel. I den allmänna delen försöker jag skapa mig en bild av elevernas bakgrund, vilket modersmål de har, hur länge de har varit i Sverige, om de har gått i skola i ett annat land och lite hur deras läsvanor ser ut. Slutligen har jag också ställt frågor som syftar till att ta reda på vad de anser om de läromedel som de har i skolan samt ta reda på hur de går tillväga när de inte förstår ett ord i läromedlen.

Ordförståelsedelen i sin tur består av fem mindre texter, alla hämtade ifrån två av gymnasieskolans läroböcker i ämnet historia. Dessa texter är slumpvis utvalda och representerar formen för en skriven förklarande lärobokstext i historia. Vid mina mindre intervjuer med de tre lärarna vill jag ta reda på vad de har för uppfattning om läroböckerna i historia rent textmässigt och i vilken utsträckning elever frågar lärarna om saker som rör den språkliga delen av skolans läroböcker. Vidare vill jag också veta om historieläraren märker någon skillnad i textförståelsen på elever med svenska som modersmål jämfört med dem som har det som sitt andraspråk och om lärarna i svenska som andraspråk jobbade något med

lärobokstexter ifrån andra ämnen. Slutligen vill jag veta vilken typ av ord som lärarna trodde att eleverna hade svårt med.(Bilaga 5)

6.1. Urval

Mitt val av informanter har styrts av mig på det sättet att det är jag som har valt ut de två skolor där undersökningen skulle genomföras. Jag har också valt att alla informanter ska läsa svenska som andraspråk och jag har valt vilka lärare jag ska intervjua. Lärarna i sin tur har valt klasser/grupper som undersökningen går att genomföra på då de har bättre kännedom om eleverna. Skolorna är två gymnasieskolor i Västsverige. Dessa båda skolor har både teoretiska och praktiska program och på båda skolorna befinner sig elever med ett annat modersmål än svenska i minoritet.

Utav de 32 elever som slutligen genomförde undersökningen var 13 män och 19 kvinnor, vidare gick 17 av 32 elever i årskurs 1, 10 elever gick i årskurs 2 och 5 elever gick i årskurs 3.

Av tidsbrist har antal lärare som blivit intervjuade också blivit färre än vad som var tänkt från början. Men då fokus i arbetet inte ligger på dem utan på eleverna låter jag detta bero. Då enkäten är så pass omfattande som den är har det inte funnits utrymme för många fler elever än de 32 som har genomfört den. Av denna anledning kommer jag inte kunna dra några generella slutsatser som är allmänt rådande över hela Sverige. Men tillsammans med tidigare forskning på området hoppas jag att man kan se vissa mönster.

Både elever och lärare är helt anonyma i uppsatsen. För att hålla isär lärarintervjuerna har jag valt att kalla dem för lärare A, B och C.

Lärare A undervisar i ämnena historia och svenska. Lärare B och C undervisar båda i ämnet svenska som andraspråk A och B. Alla tre lärarna undervisar på de två gymnasieskolor där jag har låtit genomföra min elevundersökning.

Mitt val av texter är helt slumpvis gjorda ur läromedlen, men en överväldigande del av texterna är hämtade ur läroboken *Alla tiders historia A*. Denna lärobok är enligt Hermansson Adler, historiedidaktiker vid Göteborgs universitet den mest använda läroboken vid de svenska gymnasieskolorna (Hermansson Adler, 2008) och av denna anledning har jag därför valt att ta med flertalet av texterna ifrån den.

6.2. Genomförande

Utifrån de texter jag gav eleverna har de fått stryka under de ord som de inte förstår. Här kan det dock finnas en viss felprocent då jag samtidigt inte kunnat kontrollera eleverna om de verkligen har förstått hela innebörden av ett ord. Jag har också låtit lärarna genomföra den ordförståelse som eleverna fått göra, men med uppmaningen att stryka under de ord som de tror att eleverna kan ha svårt att förstå.

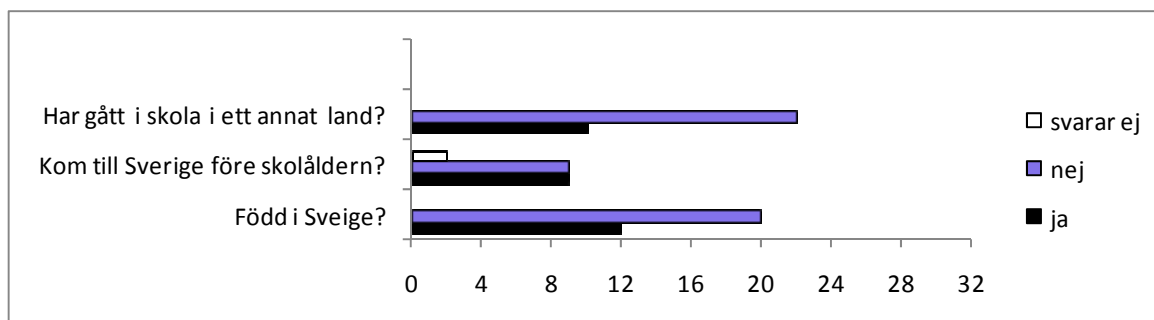
Slutligen har jag låtit jämföra elevernas enkäter med det material som framkommit när jag träffat lärarna för att se vilka likheter och olikheter det finns mellan de två grupperna.

7. Resultat

I detta kapitel redovisas först de allmänna fakta om elevernas bakgrund och därefter kommer jag att redogöra för elevernas ordförståelse. Slutligen kommer jag att redovisa vilka ord lärarna anser att eleverna borde ha svårt med samt de mindre intervjuer jag genomförde med dem.

7.1. Allmänna frågor till eleverna

På frågan om eleverna var födda i Sverige svarade 12 elever att de var det och 20 elever svarade att de var födda i ett annat land. Eleverna är alla födda mellan 1989 och 1992 och utav dessa uppger 9 av 20 elever att de kom till Sverige 1995 eller tidigare, vilket i sin tur betyder att de kom till Sverige före skolåldern. Ytterligare 9 elever uppger att de kommit 1997 eller senare och två elever svarar inte när de kom till Sverige. Detta resultat stämmer bra överens med frågan på vilka elever som har gått i skola i ett annat land, här uppger 10 utav 32 elever att de har gått i skola i ett annat land än Sverige.(Bilaga 1)

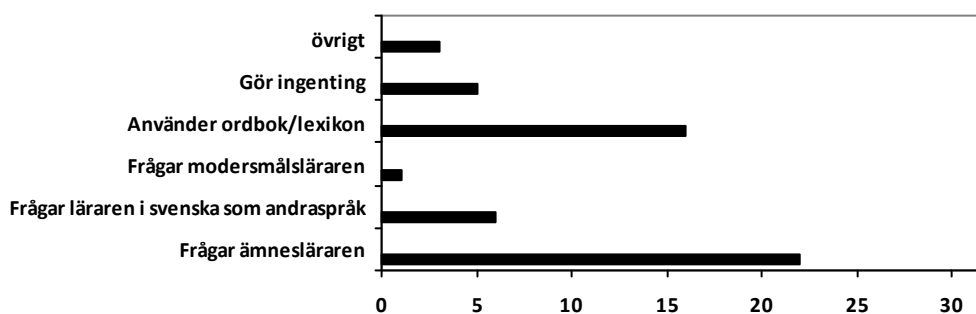
Figur 1: Diagram över ankomsten till Sverige och eventuell skolgång i annat land. Se Bilaga 1

Utav 32 elever svarade 11, cirka en tredjedel, att de har arabiska som modersmål, utöver detta angav 5 av de 32 eleverna att de hade albanska som modersmål. Utav de resterande 16 eleverna är modersmålet lite mer spritt. Här hittar man modersmål som bosniska, armeniska, persiska, ryska, somaliska, syrianska, dari, franska, kurdiska, litauiska, serbiska, thailändska och tyska. Några av eleverna uppger att de har mer än ett modersmål. Dessa elever har tyska eller franska tillsammans med språk som arabiska. Utav de 32 eleverna uppger ungefär två tredjedelar, 21 elever, att de får modersmålsundervisning. (Bilaga 1)

Utav 32 elever var det 24 elever som upp gav sin favoritbok, de övriga 8 svarade inte på frågan. De böckerna som 2 eller fler hade som sin favoritbok var följande: Harry Potter, Gömda, Om jag kunde drömma (Twilight), Sho bre, Anne Franks dagbok och Ondskan. Och när det kom till tidningsläsning uppger 28 av 32 elever att de läser tidningen, endast 3 elever säger att de inte läser någon tidning och en skriver lite vid sidan om att han läser tidningar ibland. De två mest frekventa tidningarna som eleverna läser är lokaltidningen och Aftonbladet, lokaltidningen läses av cirka hälften av eleverna och Aftonbladet läses av lite mer än en tredjedel. Ungefär en fjärdedel läser också gratistidningen Metro. (Bilaga 1)

Slutligen frågade jag dem om de tycker att läroböckerna är svåra att förstå och hur de går tillväga om de inte förstår ett ord i en lärobok. Här svarade 25 av 32 elever att de tycker att läroböckerna är lätta att förstå, endast 5 elever upp gav att de är svåra och en elev ansåg att de är svåra ibland.

Vid frågan om hur de går tillväga när de inte förstår ett ord i texten angavs varierande strategier.

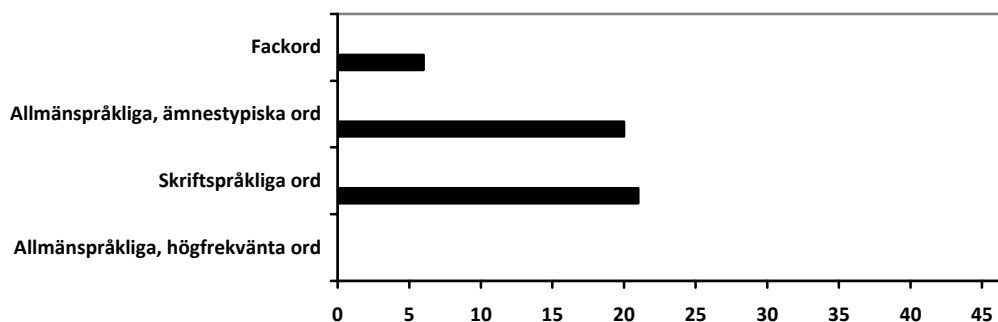

Figur 2: Elevernas tillvägångssätt när de inte förstår ett ord i texten. Se bilaga 1

Här uppgav 22 av 32 elever att de frågar ämnesläraren om ordets betydelse, 16 av eleverna skrev att de slog upp ordet i en ordbok eller i ett lexikon, endast 6 av eleverna kryssade i att de frågade läraren i svenska som andraspråk. En av eleverna kryssade i att de frågade modersmåsläraren och 5 elever svarade att de inte gjorde någonting när de stötte på ett ord som de inte förstod. Några elever skrev också till andra alternativ när de inte tyckte de alternativ som jag hade angett dem stämde. Exempel på andra alternativ var att fråga sin kompis, söka upp ordet hemma på datorn eller försöka lista ut det med hjälp av kontexten. (Bilaga 1)

7.2. Elevernas ordförståelse

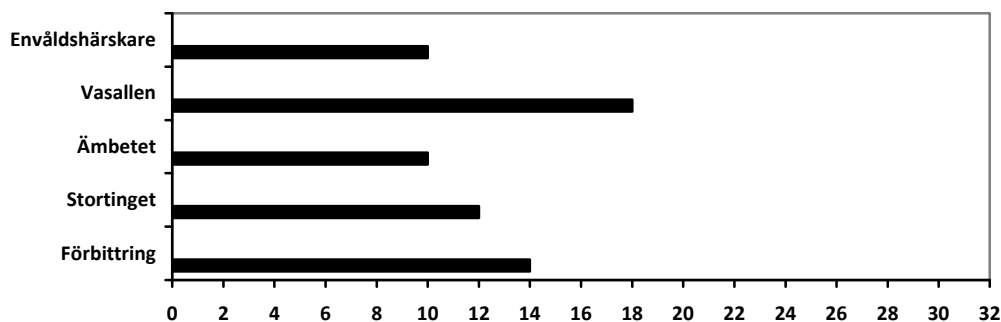
I ordförståelsen strök eleverna under sammanlagt 47 ord.

Figur 3: Typer av ord som eleverna strök under i orddelen. Se bilaga 2

Utav dessa tillhör 21 stycken de Allmänna, ofta "skriftspråksaktiga" orden, 20 stycken hamnar under ord som kategoriseras som Allmänspråkliga, ämnestypiska ord och resterande 6 hamnar under kategorin Fackord. Ingen av eleverna strök under ord som kan kategoriseras under Allmänspråkliga, högrekvänta ord.

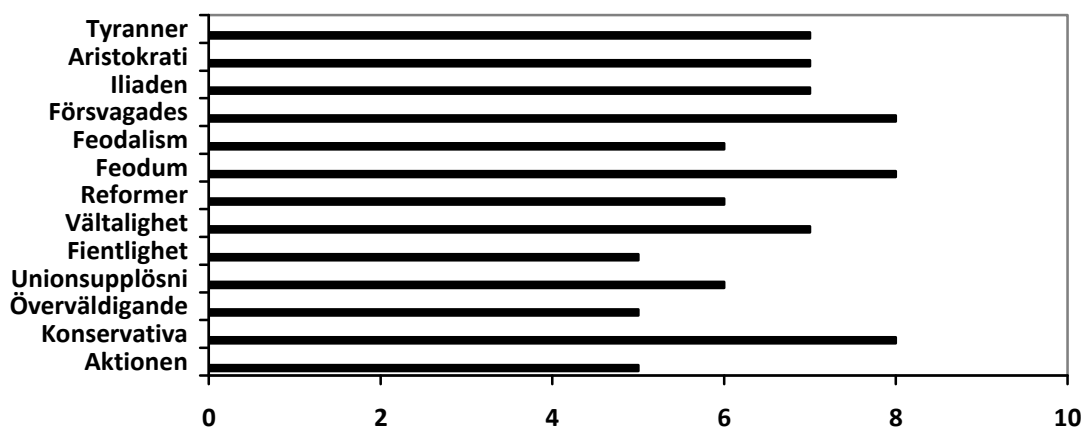
Utav de 47 orden varierar det kraftigt i antalet understrukna ord. I hela 29 fall var det endast 4 elever eller mindre av sammanlagt 32 elever som strök under ordet. Av denna anledning kommer jag inte att gå djupare in på dessa specifika ord utan titta närmare på de ord som fick fem eller fler träffar.(Bilaga 2)

Figur 4: De ord som har fått 10 eller fler understrykningar av eleverna. Se bilaga 2

Om man tittar på de 5 ord som fler än nio av eleverna strök under finner man att 3 av dessa tillhör kategorin ämnestypiska ord. Dessa ord är *stortinget*, som 12 elever strök under, och *ämbetet* och *envåldshärskare* som vardera fick 10 understrykningar. De ord som flest elever strök under tillhörde dock Allmänna, ofta "skriftspråksaktiga" och fackord. Det allmänna, ofta "skriftspråksaktiga" ordet *förbittring* fick 14 understrykningar och fackordet *Vasallen* stöks under av hälften av eleverna, hela 18 stycken.

Om man utökar området något och undersöker utfallet hos de 13 ord som fick mellan 5 och 9 understrykningar finner man en jämnare fördelning. Utav de 13 understrukna orden var 5 stycken allmänna, ofta "skriftspråksaktiga", 3 stycken var ämnestypiska och de övriga 5 var fackord.

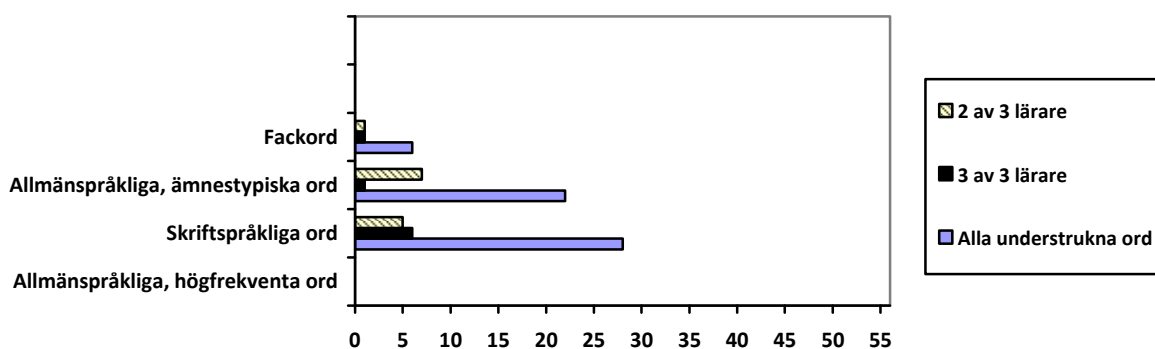
Figur 5: De ord som har fått mellan 5-9 understrykningar. Se bilaga 2

De allmänna, ofta ”skriftspråksaktiga” var; *aktionen*, *överväldigande*, *fientlighet*, *vältalighet* samt *försvagades*. Här fick de tre första orden fem understrykningar var, de två sista fick sju respektive åtta understrykningar. De ämnestypiska orden var; *konservativa*, *unionsupplösning* samt *reformer*. Här fick det första ordet åtta understrykningar och de två övriga fick sex understrykningar var. Slutligen erhöll de fem fackorden *feodum*, *feodalism*, *Iliaden*, *aristokrati* samt *tyranner*. Feodum fick åtta understrykningar, feodalism fick sex understrykningar och de övriga ströks under av sju elever vardera.

Vissa av orden som eleverna har strukit under är också så kallade polysemiska ord eller mångtydiga. Orden *kretsar* och *aktionen* kan ha olika betydelser. Även ord som faller under kategorierna allmänspråkliga, ämnestypiska och fackord kan ibland vålla problem då de också är egennamn, dessa ord kan många elever med svenska som modersmål finna relativt lätta då de redan är bekanta med det västerländska – och svenska samhället både hemifrån såväl som ifrån skolundervisningen. Exempel på ord är *Stortinget*, *Västmakterna* och *Iliaden*.

7.3. Ord markerade av lärarna

Av de 56 ord som lärarna strök under var 28 allmänna, ofta ”skriftspråksaktiga” ord, 22 var ämnestypiska ord och slutligen var 6 stycken fackord.

Figur 6: Typer av ord som minst 2 av 3 lärare strök under. Se bilaga 3.

Men av dessa ord var det endast åtta ord som alla tre lärarna var eniga om att eleverna inte förstod, sex av dem tillhör den allmänna, ofta ”skriftspråksaktiga” kategorin. Detta är ord som; *aktionen*, *förbittring*, *kretsar*, *slagkraft*, *konsumtionsvaror* samt *vältalighet*. De två andra

orden som alla lärare var överens om att eleverna inte kunde var *liberala* som är ett typiskt ämnestypiskt ord samt *vasallen* som tillhör kategorin fackord.(Bilaga 3)

Vidare var 2 av 3 lärare eniga när det gällde ytterligare 13 ord. Här återfinns över hälften av de 13 orden inom kategorin ämnestypiska ord. Detta är ord som; *konservativa, revolutionärer, unionsupplösning, stortinget, ämbetet, reformer* samt *adeln*. Vidare hamnar 5 ord under kategorin Allmänna, ofta "skriftspråksaktiga" ord. Detta är ord som *tunga, attraherade, på nedgång, ställning* samt *försvagades*. Återstående ord som minst två av tre lärare är överens om är fackordet feodum.

Lärare C som är en av lärarna i svenska som andraspråk är den lärare som har strukit under flest antal ord, 38 ord av 56 möjliga. Lärare B som också är lärare i svenska som andraspråk har markerat 28 av de 56 orden och lärare A som undervisar i historia och svenska har strukit under 18 ord av de 56 orden.

7.4. Intervjuer med lärarna

Vid frågan om hur lärarna uppfattar lärobokstexterna i ämnet historia menar lärare A som själv är historielärare att det finns både lätta och svåra böcker i historia. Läraren anser själv att *Perspektiv på historia A* är svår och att elever som går praktiska program som t.ex. barn och fritid kan ha svårt att förstå den. De lättare läroboksböckerna i historia är enligt läraren *Alla tiders historia* samt *Perspektiv på historia A-bas*. Lärare B och C som båda arbetar som svenska som andraspråklärare säger att de inte har så stor erfarenhet av läroböckerna i historia men lärare B anser att döma av de texter jag lät dem stryka under så är inte texterna anpassade för elever med ett annat modersmål än svenska. Samma lärare menar också att eleverna behöver mer bildstöd i böckerna än vad läroboksförfattarna tycks tro och säger att många läroboksförfattare, speciellt i samhällsorienterade ämnen är västorienterade. Lärare C säger att hon har hört att forskare har kommit fram till att läroboksböckerna i största allmänhet har blivit mer och mer informationstäta och menar att om elever med svenska som modersmål tycker att de är svåra tycker elever med svenska som andraspråk att de är ännu svårare.

Alla tre lärarna nämner att eleverna sällan eller nästan aldrig frågar på ord som de inte förstår. Historieläraren, lärare A, säger att det ibland kan hända att elever från de praktiska programmen frågar och om eleverna

frågar är det i första hand på ord som exempelvis *förbittring* säger läraren och hänvisar till de texter som precis strukits under. Lärare B menar att det är vanligare att lärare i andra ämnen kommer och lämnar material som de vill att läraren i svenska som andraspråk ska gå igenom med eleverna. Läraren säger att de endast frågar på uppgifter som de fått i svenska som andraspråk och säger eleverna är väldigt relationsbundna. Med detta menar läraren att de frågar den lärare de har i det specifika ämne som de inte förstår och väldigt sällan frivilligt tar med sig uppgifter eller frågor ifrån ämnena in i svenska som andraspråksundervisningen. Lärare C säger att hon uppmuntrar eleverna att ta med sig frågor på text ifrån andra ämnen genom att säga att det är tillåtet, trots detta är det bara ett fåtal som har utnyttjat detta.

Båda lärarna i svenska som andraspråk, lärare B och C, säger att de sällan arbetar med ord och texter som eleverna har i andra ämnen. Lärare B hänvisar till de texter som en del lärare kommer med och lärare C säger att de har ett litet material som egentligen är tänkt att användas av SFI, detta material vänder sig till de olika yrkesprogrammen och elever som går dem kan bli bättre på att lära sig ord som är typiska för t.ex. omvårdnad. Däremot arbetar ingen av lärarna med texter som används inom de samhällsorienterande ämnena. Lärare C försöker få eleverna att ta egna initiativ till att jobba mer med lärobokstexter men har insett att det nog krävs ett mer aktivt engagemang från sig själv som lärare för att detta ska fungera.

Historieläraren säger att det ibland märks på proven att elever med svenska som andraspråk har svårare att förstå texterna, men menar också att när det gäller elever som går naturvetenskapliga programmet är skillnaderna inte så stora då många av dessa elever är väldigt målinriktade och anstränger sig för att ta reda på den exakta betydelsen.

Slutligen frågade jag vilka typer av ord som lärarna trodde var svåra för en elev med svenska som andraspråk. Lärare A ansåg att de ord som inte används i vardagligt tal är svårast och lade sedan även till *epokbegrepp* som kan klassificeras som ett fackord i sammanhanget. Båda lärarna i svenska som andraspråk säger att ord som är abstrakta är särskilt svåra att för eleverna att förstå. Lärare B säger också att begrepp som är mångtydiga och egennamn är svåra, även ord som är avstavade och som härstammar från andra språk, såkallade främmande begrepp är svåra för eleverna. Lärare C menar på att ord som står för generella saker i stället för specifika kan vara svåra, likaså sammansatta partikelverb. Lärare C menar också att det ibland är väldigt vanliga ord så som allmänspråkliga, högfrekventa ord samt allmänna, ofta ”skriftspråksaktiga” ord som eleverna inte behärskar, ord som de borde

stött på tidigare och av den anledningen menar läraren att man ibland tar för givet att de kan dem.

8. Diskussion

I detta kapitel kommer jag att analysera de resultat jag har kommit fram till i föregående kapitel. Jag kommer också så långt det är möjligt att jämföra detta med tidigare forskning som är gjord i ämnet.

8.1. Allmänna reflektioner

Tidigare forskning i ämnet talar för att de som har de bästa förutsättningarna att uppnå ett gott språk och ett bra ordförråd är de elever som har kommit till Sverige innan skolstarten samt har möjlighet att bygga upp både bas och utbyggnad på både svenska och sitt modersmål (se kapitel 3.1 Begrepp – och ordförrådsinläring). Mindre än hälften av eleverna i min undersökning har de rätta förutsättningarna, då över hälften av dem uppger att de har gått i svensk skola redan från årskurs 1. Lika många elever, 21 stycken, uppger att de får undervisning på sitt modersmål. Men det ska tilläggas att jag funnit att det inte alltid är samma elever som uppgivit att de både har gått i svensk skola från 7 års ålder som säger att de får modersmålsundervisning.

För att uppnå ett stort ordförråd krävs också att man aktivt läser och här visar enkätsvaren att nästan alla elever läser en tidning och den mest lästa dagstidningen är ortens lokaltidning, tätt följd av Aftonbladet och Metro. Att de flesta eleverna verkar läsa någon form av nyhetstidning relativt ofta anser jag måste ses som positivt dels ur ett demokratiskt perspektiv men i det här sammanhanget som en bra stimulans för att kunna ta till sig nya ord och utvidga sitt ordförråd. Tidigare forskning pekar just på att elever med svenska som andraspråk inte bara behöver öva upp sitt eget ordförråd utan också lära sig utnyttja sina metakognitiva färdigheter som bygger på att man kan reflektera över sin egen kunskapsnivå och sina egna inläringstrategier för att på så sätt kunna styra sin egen kunskapsinhämtning (se kapitel 3.3 Skolspråk). Genom att de läser mycket tidningstexter bygger de också upp både sin bas och utbyggnad, vilken är en förutsättning för att kunna läsa och förstå de ofta mycket faktatäta lärobokstexterna i historia. Genom aktiv läsning

förbättras också både det receptiva och produktiva ordförrådet (se kapitel 3.1 Begrepps- och ordförrådsinläring)

Om eleven har ett positivt förhållande till det aktuella ämnet har den också enligt Josephson lättare att komma på vad ordet betyder. Ett sätt att bli intresserad av en företeelse eller ett ämne är att läsa om det (se kapitel 3.1 Begrepps- och ordförrådsinläring). Med denna vetskap blir det därför extra intressant att titta på vilka typer av böcker som eleverna i undersökningen säger att de tyckte bäst om. Som ett exempel skriver två av eleverna i undersökningen att deras favoritbok är Anne Franks dagbok. Denna bok tar upp andra världskrigets fasor och då i synnerhet förföljelsen av judar. När dessa elever sedan läser om andra världskriget har de för det första redan skapat sig en förförståelse för ämnet men framförallt så har de skapat ett intresse som gör att de lättare kan ta till sig svårare ord.

8.2. Lärobokspråket – en jämförelse mellan elever och lärares åsikter

Något som jag anser vara lite förvånande är att 25 av de 32 eleverna anser att det inte är några problem att förstå läroböckerna. Jag misstänker dock att den kan vara lite missvisande. Exempelvis visar PISA 2000 på att många elever har svårigheter att ta till sig både vardagstexter och faktatexter, om inte de eleverna som jag träffat av en händelse råkar tillhöra en liten skara elever som har lätt för sig så tror jag att de skattar sin egen förmåga att ta till sig texterna lite väl högt (se kapitel 3.3 Skolspråk)

En utav lärarna i svenska som andraspråk anser att de korta historietexter som jag hade med mig visar att texterna inte är anpassade för elever med svenska som andraspråk. Och läraren som undervisar i historia säger att elever som läser de mer teoretiska programmen, som exempelvis på Naturvetenskapliga programmet inte uppvisar några större problem med lärobokstexterna och om det finns en skillnad märks den först på proven då det blir tydligt om eleverna har skattat sin egen förmåga att förstå ett ord eller en text bättre än vad de i själva verket inte gör och därför inte rådfrågar läraren under lektionen.

De flesta elever uppger att deras strategi när de inte förstår ett ord är att i första hand fråga ämnesläraren. Detta stämmer väl överens med den bild som en av lärarna i svenska som andraspråk ger när denne menar på att eleverna är relationsbundna och endast frågar på uppgifter som de fått i svenska som andraspråk. Det enda som är lite anmärkningsvärt här

är att läraren som undervisar i historia uppger att elever sällan frågar om ord betydelse, och om någon gör det går de oftast på något av de mer praktiska programmen. Detta stämmer därför inte med vad eleverna själva har uppgivit.

Innan jag genomförde undersökningen trodde jag dock att fler elever än vad som nu var fallet skulle uppge att de frågade läraren i svenska som andraspråk eller rent av uppgav att de struntade i att slå upp ordet. Men det är bara fem elever som uppger att de inte gör någonting när de inte förstår ett ord. Att en elev säger sig lista ut ordet med hjälp av kontexten ligger helt i linje med tidigare forskning där Enström och Holmegaard har tagit fram fem gissningsstrategier som elever använder sig av (se kapitel 3.1 Begrepps – och ordförrådsinläring). Överst på denna lista över gissningsstrategier finner man att innehållet både före och efter ordet kan hjälpa eleven. Utav de 32 eleverna var det endast en elev som svarade att den frågar modersmåsläraren. Jag anser att det är en brist i samordningen och schemaläggningen att ämneslärarna och modersmåslärarna inte samarbetar mer för att stötta eleverna i deras skolgång. Det ultimata hade dock varit om det funnits studiehandedning för eleverna. Alla tre lärarna verkar vara mer eller mindre medvetna om problematiken kring lärobokspråket men ingen av dem arbetar aktivt med att öka ordförrådet och begreppsinläringen i just historia hos eleverna. Lärarna i svenska som andraspråk uppger att de ibland arbetar med ämnesanknutna ord och begrepp men ingen av dem arbetar specifikt med texter som används inom de samhällsorienterade ämnena, texter som är väldigt faktatäta och där det kan få stora konsekvenser för elevernas kunskapsinhämtning om de inte förstår exakt vad de läser.

8.3. Ordförståelsen hos eleverna

Av undersökningen framgår det att ingen elev har strukit under ett enda ord som faller inom kategorin allmänspråkliga, högfrekventa ord. Detta stämmer delvis överens med vad forskning på området säger. Dessa ord är vanliga i tal och skrift och används väldigt ofta i vardagliga sammanhang. Detta är också ord som eleverna kommer i kontakt med redan från början och utgör ofta en stor del av basen i ordförrådet. Dock ska det tilläggas att elever ibland kan ha svårt även med dessa ord och detta uppmärksammas inte alltid av läraren, något som en av lärarna i svenska som andraspråk bekräftade. Den kategori av ord som har fått näst minst understrykningar är kategorin fackord. Inte heller detta är något anmärkningsvärt då detta är ord som läraren oftast går igenom

med eleven då de är unika för ett visst ämne och dessutom ofta har en central roll i ämnet.

De två kategorier som strukits under mest utav eleverna är allmänna, ofta ”skriftspråksaktiga” och allmänspråkliga, ämnestypiska ord. Anledningen till att eleverna har strukit under många ord inom kategorin allmänspråkliga, ämnestypiska beror sannolikt på att detta är ord som eleverna inte stöter på så ofta samtidigt som historieläraren inte går igenom dem. Att eleverna strukit under dessa ord mer frekvent stämmer bra överens med vad tidigare forskning säger då dessa anses extra svåra för elever med ett andraspråk. Däremot stämmer inte de många understrykningarna utav allmänna, ofta ”skriftspråksaktiga” ord överens med forskningen då detta är ord som är vanligt förekommande i många typer av texter. (se kapitel 4. Teoriram) Däremot kan man med detta resultat misstänka att eleverna har brister i sin utbyggnad av ordförrådet (se kapitel 3.1 Begrepps – och ordförrådsinläring)

Vissa av orden som eleverna har strukit under är också ett så kallat polysemiskt ord (se kapitel 4 Teoriram) och kan därför ha flera olika betydelser, av denna anledning är de extra svåra. Detta kan därför förvirra eleverna när de finner dessa i sammanhang som de inte är vana vid. Exempel på dessa ord är: *aktionen* och *kretsar*. Även ord som faller under kategorierna allmänspråkliga, ämnestypiska och fackord kan ibland vålla problem då de dessutom utgörs av Egennamn, dessa ord kan många elever med svenska som modersmål finna relativt lätta då de förutsätter att man är bekant med det västerländska - och svenska samhället.

8.4. Lärarnas funderingar kring elevernas ordförståelse

De två kategorier som lärarna stryker under mest, är de allmänspråkliga, ämnestypiska och de allmänna, ofta ”skriftspråksaktiga ”orden. Detta resultat visar att lärarna är medvetna om de svårigheter som andraspråks eleverna stöter på när de kommer i kontakt med de allmänspråkliga, ämnestypiska orden, vilken också all forskning i ämnet gör gällande. Intressant är dock att lärarna stryker under många av de allmänna, ofta ”skriftspråksaktiga” orden, då dessa är vanligt förekommande i många olika textsammanhang och därför inte borde ses som svåra. (se kapitel 4. Teoriram)

Däremot kan man se en skillnad i hur många ord lärarna har strukit under. Den lärare som har strukit under i särklass minst är historieläraren. Av egen erfarenhet vet jag att man på lärarutbildningen i

historia inte går igenom hur man ska arbeta med andraspråkselever rent språkligt för att de ska ta till sig texten i historia. Men historieläraren är också lärare i svenska vilket gör att mycket av de språkliga kunskaperna finns med, vilket man märker när läraren i intervjun säger att eleverna har svårast att förstå ord som inte används i vardagligt tal samt epokord, med andra ord allmänna, ofta ”skriftspråksaktiga”, allmänspråkliga, ämnestypiska och fackord . Så även om historieläraren inte är utbildad för att undervisa elever i svenska som andraspråk så finns kunskaperna där. Men frågan är om läraren hade vetat det om den inte hade varit lärare i svenska också.

Den lärare som har strukit under flest ord säger också i intervjun att man som lärare ibland tar för givet att eleverna behärskar ord som de har stött på tidigare.

8.5. En jämförelse mellan elever och lärare

En intressant reflektion är att de tre lärarna har strukit under fler ord än vad de 32 eleverna har gjort tillsammans. Det beror förmodligen inte på att eleverna behärskar orden bättre än vad lärarna tror utan att eleverna varit för återhållsamma då de skattar sin egen förmåga högre än vad den i själva verket är. Om jag efteråt hade tagit ut något skriftspråkligt ord som eleverna inte hade strukit under är jag övertygad om att många av eleverna skulle haft svårt att ge mig en exakt förklaring av ordet.

Förutom att lärarna har strukit under fler ord så kan man se likheter i vilka kategorier av ord som strukits under mest. Både elever och lärare har i större utsträckning markerat ord som faller inom kategorierna allmänspråkliga, ämnestypiska ord och allmänna, ofta ”skriftspråksaktiga”. Ingen av dem har heller markerat ett ord som faller under kategorin allmänspråkliga, högfrekventa.

Det ord som strukits under utav flest elever är *Vasallen*. Detta är också det enda ord inom kategorin fackord som alla tre lärarna anser att eleverna inte behärskar. Några elever har också strukit under ord som är polysemiskt (se kapitel 4 Teoriram) till sin karaktär och som därför kan betyda olika i olika kontexter. Detta påtalar även en av lärarna i svenska som andraspråk som en utav anledningarna till att eleverna kan stöta på svårigheter vid textläsning.

8.6. Skolans ansvar

Det uppskattas att hela 15 % av eleverna i den svenska skolan har ett annat modersmål än svenska och därför anser jag att skolan borde ta ett större ansvar och ge alla lärare, språklärare som ämneslärare grundläggande kunskaper i hur man undervisar elever med ett annat modersmål än svenska.

Jag tycker att alla lärare har ett ansvar men lärarna i svenska som andraspråk borde vara mer drivande. I kursplanen för svenska som andraspråk framgår det mycket tydligt att ämnet ska samverka och ta ansvar för elevernas kunskapsutveckling. Jag vill dock inte lägga hela skulden på lärarna i svenska som andraspråk, många av dem gör ett fantastiskt jobb och många är medvetna om vad som borde göras men har av resursskäl ingen möjlighet att nå upp till kraven i kursplanen.

Min undersökning visar att det finns många ord i skolans lärobokstexter i historia som eleverna inte behärskar och frågan är vad som görs för att stötta eleverna när de läser en lärobokstext. I kursplanen för svenska som andraspråk framgår det klart och tydligt att skolan är skyldig att sträva efter att eleven utvecklar sin läsning för att kunna kritiskt granska en text som förekommer i ett komplicerat och informationsrikt samhälle (se kapitel 3.5 Styrdokumenten). För att kunna ta till sig en sådan här text är det av största vikt enligt Reichenberg (2000) att eleverna behärskar att läsa en sådan informationstät text som förekommer i de svenska läroböckerna i historia och i de andra samhällsorienterande ämnena (se kapitel 3.4 Historieundervisningen). Den svenska gymnasieskolan är också enligt Lpf 94 skyldiga att stärka elevernas kunskaper i svensk historia och kunna bedöma skeenden ur ett globalt perspektiv, hur eleverna ska klara detta när de inte alltid förstår ordens betydelse är problematiskt. Både OrdiL - projektet och min forskning har kommit fram till lärarna borde synliggöra och förklara de ord som faller under kategorin allmänspråkliga, ämnestypiska ord bättre. Men min forskning visar också att ord som faller under kategorin allmänna, ofta ”skriftspråksaktiga” ord måste förklaras mer ingående något som kanske skulle ske om alla lärare hade större kunskaper i hur man undervisar elever med ett annat modersmål.

Schleppegrell menar att läraren bör organisera språkliga aktiviteter där de får möjlighet att diskutera och analysera lärobokstexter för att på så sätt kunna plocka isär och analysera svåra teoretiska texter. Detta är något som mig veterligen inte sker på någon av de skolor jag har besökt och jag misstänker att de skolorna inte är de enda i landet som inte

arbetar aktivt med att stötta upp eleverna i deras kamp att förstå läroböckerna. Jag anser med den kunskap jag nu besitter i ämnet och med de erfarenheter jag har av undervisning inom ämnesdidaktiken och då framförallt i ämnet historia att lärarutbildningen borde ta ett ansvar och lyfta upp detta till diskussion under seminarier och föreläsningar.

9. Slutsatser

Resultatet av min undersökning var bättre än jag hade väntat mig. Jag hade förväntat mig att eleverna skulle stryka under fler ord och lärarna färre. Undersökningen visar att tidigare forskning har helt rätt när den har kommit fram till att de svåraste orden för eleverna är ord som hittas under kategorin Allmänspråkliga, ämnestypiska ord. Även Allmänna, ofta "skriftspråksaktiga" ord anses utav de elever som medverkar i undersökningen som svåra och detta kan bero på att de har brister i både sin bas och utbyggnad då dessa ord annars är vanligt förekommande i flera olika texttyper.

Undersökningen visar också att även lärarna är medvetna om vilka ord som eleverna finner svåra och med denna vetskap borde det inte finnas några problem på området. Men av egen erfarenhet vet jag att det tyvärr inte alltid sker någon undervisning om de allmänna, ofta "skriftspråksaktiga" orden utan lärare låter eleverna uttrycka sig mer med de allmänspråkliga högfrekventa orden. Därför anser jag att man borde uppmärksamma eleverna på de allmänna, ofta "skriftspråksaktiga" orden när de själva skriver och producerar en text.

Många undersökningar och då speciellt undersökningen PISA 2000 visar att det är en stor skillnad mellan elevgrupperna och att många elever med ett annat modersmål har svårigheter med att ta till sig både vardagstexter och faktatexter.

Min undersökning visar också att eleverna skattar sin förmåga att ta till sig lärobokstexter och då speciellt lärobokstexter i historia bättre än vad lärarna tror att de gör. Om jag skulle haft tid och satt mig ner och gått igenom en lärobokstext med några elever och då ställt mer analytiska frågor tror jag att jag hade fått ett litet annat utslag på resultatet av den här undersökningen, men detta är bara en gissning från min sida, en gissning som baseras på den forskning jag tagit del av samt en de intervjuer som jag gjort med lärarna.

Genom mina intervjuer med lärarna kan jag konstatera att de är medvetna om problemen som lärobokstexterna vållar men arbetar själva

inte aktivt med det, något som kursplanen i svenska som andraspråk anser att de borde.

Slutligen anser att alla lärare, inte bara lärare i svenska som andraspråk, borde ta ett större ansvar för elevernas begrepps – och ordinlärning eftersom det är i ämnesundervisningen som mycket av ordinlärningen borde sker.

Litteraturförteckning

Läroböcker som ingår i undersökningen

Bergström, Börje, Löwgren, Arne & Almgren, Hans (1996) *Alla tiders historia A*. Malmö: Gleerups

Nyström, Hans, Nyström, Lars & Nyström Örjan (2008) *Perspektiv på historien A-bas*. Malmö: Gleerups

Referenslitteratur

Bergman, Pirkko (1998) Andraspråkseleverna och deras förutsättningar I: *Att undervisa elever med Svenska som andraspråk – ett referensmaterial*, Stockholm: Skolverket s. 22-28

Enström, Ingegerd & Holmegaard, Margareta (1993), Ordförråd och ordinlärning. I: Cerú, Eva (red.), *Svenska som andraspråk. Mera om språket och inläringen. Lärbok 2*. Stockholm: Natur och Kultur s. 164-191

Gibbons, Pauline (2006), *Stärk språket, stärk lärandet. Språk- och kunskapsutvecklande arbetsätt för och med andraspråkselever i klassrummet*. Stockholm: Hallgren & Fallgren Studieförlag AB

Golden, Anne (2005), Minoritets elever og ordförrådet i lærebøker I: Lindberg, Inger & Sandwall, Karin (red.) *Språket och kunskapen – att lära på sitt andraspråk i skola och högskola. Rapport från nordisk konferens den 7-8 oktober 2005 i Göteborg*. Göteborg: Institutionen för svenska som andraspråk s. 115-125

Hermansson Adler, Magnus (2008) Seminarium i historiedidaktik under våren 2008, Göteborgs universitet

Holmegaard, Margareta (1999), *Språkmedvetenhet och ordinlärning. Lärare och inlärare reflekterar kring en betydelsefälsövning i svenska som andraspråk*. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis

Holmegaard, Margareta, Johansson Kokkinakis, Sofie, Järborg, Jerker, Lindberg, Inger & Sandwall, Karin (2005) Projektet Ord i Läroböcker (OrdiL) I: Lindberg, Inger & Sandwall, Karin (red.) *Språket och kunskapen – att lära på sitt andraspråk i skola och högskola. Rapport från nordisk konferens den 7-8 oktober 2005 i Göteborg*. Göteborg: Institutionen för svenska som andraspråk, Göteborgs universitet s. 149-175

- Holmegaard, Margareta & Wikström, Inger (2004), Språkutvecklande ämnesundervisning. I: Hyltenstam, Kenneth & Lindberg, Inger (red.), *Svenska som andraspråk- i forskning, undervisning och samhälle*. Lund: Studentlitteratur s.539-572
- Hvenekilde, Anne (1995)Arbeid med fagspråk i yrkesfaglige studieretninger i videregående skole I: Iversen Bjørkavåg, Lise, Hvenekilde, Anne & Ryen, Else (red.) «Men hva betyr det, lærer?» *Norsk som andrespråk – Fagdidaktiske bidrag*. Oslo: J.W. Cappelen Forlag a.s s.310-324
- Josephson, Olle (1982) *Svåra ord: en undersökning av förståelsen av 153 ord från ekonomiska, sociala och politiska sammanhang*. Stockholm : Institutionen för nordiska såpråk, Stockholms Universitet.
- Järborg, Jerker (2006) Om ord och ordkunskap I: Lindberg, Inger & Johansson Kokkinakis, Sofie (red.)*OrdiL – En korpusbaserad kartläggning av ordförrådet i läromedel för grundskolans senare år*. Göteborg: Institutionen för svenska som andraspråk, Göteborgs universitet s. 61-100
- Kursplan för Historia A. 2000. <http://www3.skolverket.se>. Hämtad 2009-04-24
- Kursplanerna för Svenska som andraspråk A och B. 2000. <http://www3.skolverket.se>. Hämtad 2009-04-24
- Lindberg, Inger(2006) Forskning om läromedelspråk och ordförrådsutveckling I: Lindberg, Inger & Johansson Kokkinakis, Sofie (red.)*OrdiL – En korpusbaserad kartläggning av ordförrådet i läromedel för grundskolans senare år*. Göteborg: Institutionen för svenska som andraspråk, Göteborgs universitet s. 13-60
- Lärarnas handbok* (2004) Lärarförbundet
- Olvegård, Lotta (2006) *Vad händer i skolans historieböcker. En undersökning om innehåll och språkliga strukturer i lärobokstexter i historia*. Specialarbete. Göteborg: Institutionen för svenska språket, Göteborgs universitet
- Reichenberg, Monica (2000) *Röst och kausalitet i lärobokstexter. En studie av elevernas förståelse av olika textversioner*. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis
- Schleppegrell, Mary J (2004) *The Language of Schooling, A Functional Linguistics Perspective*. Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.
- Skolverket, Rapport 227 (2003) *Läsförståelse hos elever med utländsk bakgrund. En fördjupad analys av resultaten från PISA 2000 i 10 länder*. Stockholm: Skolverket

- Tidblom, Lena (1994), Ämnesanknuten språkundervisning. I: Cerú, Eva (red.), *Svenska som andraspråk. Mera om undervisningen. Lärarbok 3*. Stockholm: Natur och Kultur s. 206-221
- Trost, Jan (2007), *Enkätboken*. Lund: Studentlitteratur

Bilaga 1

Sammanställning av enkätsvar:

Antal informanter	32
--------------------------	----

Män	Kvinnor
13	19

Årskurs 1	Årskurs 2	Årskurs 3
17	10	5

Född i Sverige	Invandrat till Sverige
12	20

Invandrat till Sverige	Antal
1992	6
1993	2
1995	1
1997	1
2002	1
2003	3
2004	3
2006	1
?	2

*Eleverna är födda mellan 1989-1992

Gått i skola i annat land	Endast gått i svensk skola
10	22

Modersmål	Antal
Albanska	5
Arabiska	11
Armeniska	2
Bosniska	3
Dari	1
Franska	1
Kurdiska	1
Litauiska	1
Persiska	2
Ryska	2
Serbiska	1
Somaliska	2
Syrianska	2

Thailändska	1
Tyska	1

*Vissa elever hade mer än ett modersmål

Får modersmålsundervisning	Får inte modersmålsundervisning
21	11

Bäst lästa bok	Antal
Fathrd and the Gray Mouser (ej på svenska)	1
Robinson Crusoe	1
Gömda	2
Om jag kunde drömma (<i>Twilight</i>)	2
Sho bre	2
Sandor slash Ida	1
Anne Franks dagbok	2
Gåvan	1
Pojken som kallades det	1
Harry Potter	3
Ondskan	2
Snabba cash	1
The outsiders	1
En blomma i Afrikas öken	1
Resan som började med ett slut	1
Ett hjärta till Maria	1
Good women of China	1

*Alla elever har inte uppgett någon bok.

Läser tidning	Läser inte tidning	Läser tidning ibland
28	3	1

Tidning	Antal
Aftonbladet	12
Expressen	1
GP	4
DN	1
Metro	7
Lokaltidning	15
Veckotidning för ungdomar	3
Veckotidning (skvallerjournalistik)	3
Sportdelen i tidningen	1

Tycker läroböckerna är svåra att förstå	Tycker inte läroböckerna är svåra att förstå
--	---

6	25
---	----

*1 elev svarade att några är svåra, placerade in denna elev tillsammans med de som tyckte att läroböckerna var svåra att förstå.

Tillvägagångssätt när något ord är svårt i läroböckerna	Antal
Frågar ämnesläraren	22
Frågar läraren i svenska som andraspråk	6
Frågar modersmålsläraren	1
Slår upp ordet i ordbok/lexikon	16
Gör inget	5
Övriga alternativ: Frågar kompis, söker ordet på internet, listar ut det med hjälp av kontexten.	

*Eleverna fick välja mer än ett alternativ om de ansåg att de gör flera olika saker för att komma fram till ett ords betydelse.

Bilaga 2

Sammanställning av elevernas ordförståelse:

1. ”Den norska **aktionen** väckte **förbittring** i Sverige, och i **konservativa kretsar** talade man om norrmännen som brutala **revolutionärer**. Men de flesta menade att norrmännen hade rätt till full självständighet om de så önskade. Från svensk sida **begärde** man att norrmännen skulle hålla en folkomröstning om **unionen**. En **överbälgande majoritet** röstade för en **unionsupplösning**. Därefter **begärde** **stortinget** förhandlingar med Sverige.”

(Alla tiders

historia s. 239)

2. ”När Stalin drog upp riktlinjerna inför **efterkrigstiden** **anknöt** han istället till 1930-talets hårdare politik. För att stå emot den växande **fientligheten** från **västmakternas** sida måste **Sovjet** satsa på att bygga upp den tunga industrin och förstärka sin militära slagkraft, **hävdade** han. Produktionen av bostäder, kläder, mat och andra **konsumtionsvaror** kom i andra hand. Samtidigt **skärpte** han sin kontroll över medborgarna i landet.”

(Perspektiv på historien A-

bas s.303)

3. ”Vid valet 1960 fick USA en **demokratisk** president, *John F Kennedy*. Kennedys ungdom och övertygande **vältalighet** **attraherade** de amerikanska väljarna. Med sina 43 år var han den yngste presidenten i USA:s historia och den förste katoliken i **ämbetet**. Han **omgav** sig med **liberala rådgivare** och satsade mycket på **sociala reformer**.”

(Alla tiders historia s. 296)

4. ”Det område som **vasallen** skötte kallades län, på **medeltidslatin** ”**feodum**”. Det är därför detta samhällssystem fått namnet **feodalism**. **Ursprungligen** hade **vasallen** fått sitt jordområde som lån- orden lån och län hör samman – men med tiden kom länen att **betraktas** som **ärftliga**. Efter hand blev **vasallerna** allt

självständigare. Länderna föll sönder i områden som var ganska oberoende av varandra. Resultatet blev att kungamakten försvagades.” (

Alla tiders historia s. 52)

5. ”I det grekiska samhället som skildras i Iliaden regerar kungar, men kungamakten är på nedgång. I de flesta grekiska stater tog den jordägande adeln makten. Denna styrelseform kallas aristokrati. Förändringarna inom näringslivet på 600- och 500-talen f.Kr. gjorde att adelns ställning försvagades. Till slut störtades adeln i många stater. De som hade lett kampen gjorde sig till enväldshärskare, tyranner.” (Alla

tiders historia s. 28)

Ord	Antal träffar	Typ av ord
Aktionen	5	skriftspråksaktiga ord
Förbittring	14	skriftspråksaktiga ord
Konservativa	8	ämnestypiska ord
Kretsar	3	skriftspråksaktiga ord
Revolutionärer	3	ämnestypiska ord
Begärde	3	skriftspråksaktiga ord
Unionen	3	ämnestypiska ord
Överväldigande	5	skriftspråksaktiga ord
Majoritet	2	skriftspråksaktiga ord
Unionsupplösning	6	ämnestypiska ord
Stortinget	12	ämnestypiska ord
Efterkrigstiden	1	ämnestypiska ord
Anknöt	2	skriftspråksaktiga ord
Fientlighet	5	skriftspråksaktiga ord
Västmakterna	2	ämnestypiska ord
Sovjet	2	ämnestypiska ord
Hävdade	4	skriftspråksaktiga ord
Konsumtionsvaror	1	skriftspråksaktiga ord
Skärpte	1	skriftspråksaktiga ord
Demokratisk	1	ämnestypiska ord
Vältalighet	7	skriftspråksaktiga ord
Attraherade	3	skriftspråksaktiga ord
Ämbetet	10	ämnestypiska ord

Omgav	1	skriftspråksaktiga ord
Liberala	4	ämnestypiska ord
Rådgivare	1	ämnestypiska ord
Sociala	1	ämnestypiska ord
Reformer	6	ämnestypiska ord
Vasallen	18	Fackord
Medeltidslatin	1	ämnestypiska ord
Feodum	8	Fackord
Feodalism	6	Fackord
Ursprungligen	1	skriftspråksaktiga ord
Betraktas	1	skriftspråksaktiga ord
Ärftliga	2	skriftspråksaktiga ord
Försvagades	8	skriftspråksaktiga ord
Skildras	2	skriftspråksaktiga ord
Iliaden	7	Fackord
Regerar	3	ämnestypiska ord
Jordägande	4	skriftspråksaktiga ord
Adeln	2	ämnestypiska ord
Styrelseform	1	ämnestypiska ord
Aristokrati	7	Fackord
Adelns	2	ämnestypiska ord
Lett kampen	1	skriftspråksaktiga ord
Envåldshärskare	10	ämnestypiska ord
Tyranner	7	Fackord

Bilaga 3

Sammanställning över ord som lärarna tror att eleverna inte förstår:

1. ”Den norska **aktionen** väckte **förbittring** i Sverige, och i **konservativa kretsar** talade man om **normmännen** som **brutala revolutionärer**. Men de flesta menade att **normmännen** hade rätt till **full självständighet** om de så önskade. Från svensk sida begärde man att **normmännen** skulle hålla en folkomröstning om **unionen**. En **överbälgande** majoritet röstade för en **unionsupplösning**. Därefter begärde **stortinget** förhandlingar med Sverige.” (Alla tidars historia s. 239)
2. ”När Stalin **drog upp riktlinjerna** inför efterkrigstiden **anknöt** han istället till 1930-talets hårdare politik. För att stå emot den växande **fientligheten** från **västmakternas** sida måste Sovjet satsa på att bygga upp den **tunga industrin** och förstärka sin **militära slagkraft**, hävdade han. Produktionen av bostäder, kläder, mat och andra **konsumtionsvaror** kom i andra hand. Samtidigt **skärpte** han sin kontroll över medborgarna i landet.” (Perspektiv på historien A-bas s.303)
3. ”Vid valet 1960 fick USA en demokratisk president, *John F Kennedy*. Kennedys ungdom och **övertygande vältalighet** **attraherade** de amerikanska väljarna. Med sina 43 år var han den yngste presidenten i USA:s historia och den förste **katoliken** i **ämbetet**. Han omgav sig med **liberala rådgivare** och satsade mycket på **sociala reformer**.” (Alla tidars historia s. 296)
4. ”Det område som **vasallen** skötte kallades län, på **medeltidslatin** ”**feodum**”. Det är därför detta samhällssystem fått namnet **feodalism**. Ursprungligen hade vasallen fått sitt **jordområde** som lån- orden lån och län hör samman – men med tiden kom länen att **betraktas** som **ärftliga**. Efter hand blev vasallerna allt **självständigare**. Länderna **föll sönder** i områden som var ganska **oberoende** av varandra. Resultatet blev att kungamakten **försvagades**.” (Alla tidars historia s. 52)

5. ”I det grekiska samhället som skildras i **Iliaden** regerar kungar, men kungamakten är på **nedgång**. I de flesta grekiska stater tog den **jordägande adeln** makten. Denna **styrelseform** kallas **aristokrati**. Förändringarna inom näringslivet på 600- och 500-talen **f.Kr.** gjorde att **adelns ställning försvagades**. Till slut **störtades** adeln i många stater. De som hade **lett** kampen gjorde sig till **enväldshärskare, tyranner.**” (Alla tiders historia s. 28)

Ord	Lärare A Lärare i Historia	Lärare B Lärare i Svenska som andraspråk	Lärare C Lärare i Svenska som andraspråk	Typ av ord
Aktionen	X	X	X	skriftspråksaktiga ord
Förbittring	X	X	X	skriftspråksaktiga ord
Konservativa	X		X	ämnestypiska ord
Kretsar	X	X	X	skriftspråksaktiga ord
Brutala			X	skriftspråksaktiga ord
Revolutionärer	X		X	ämnestypiska ord
Full självständighet			X	skriftspråksaktiga ord
Unionen			X	ämnestypiska ord
Överväldigande			X	skriftspråksaktiga ord
Unionsupplösning	X		X	ämnestypiska ord
Stortinget	X	X		ämnestypiska ord

Drog upp			X	skriftspråksaktiga ord
Riktlinjerna			X	ämnestypiska ord
Anknöt		X		skriftspråksaktiga ord
Fientligheten			X	skriftspråksaktiga ord
Västmakterna			X	ämnestypiska ord
Tunga	X	X		skriftspråksaktiga ord
Tunga industrin	X			skriftspråksaktiga ord
Militära			X	ämnestypiska ord
Slagkraft	X	X	X	skriftspråksaktiga ord
Konsumtionsvaror	X	X	X	skriftspråksaktiga ord
Skärpte	X			skriftspråksaktiga ord
Övertygande			X	skriftspråksaktiga ord
Vältalighet	X	X	X	skriftspråksaktiga ord
Attraherade	X		X	skriftspråksaktiga ord
Katoliken			X	ämnestypiska ord
Ämbetet		X	X	ämnestypiska ord
Liberala	X	X	X	ämnestypiska ord
Rådgivare		X		ämnestypiska ord

Sociala			X	ämnestypiska ord
Reformer	X		X	ämnestypiska ord
Vasallen	X	X	X	Fackord
Medeltidslatin			X	ämnestypiska ord
Feodum		X	X	Fackord
Samhällssystem			X	ämnestypiska ord
Feodalism		X		Fackord
Jordområde		X		skriftspråksaktiga ord
Betraktas			X	skriftspråksaktiga ord
Ärftliga		X		skriftspråksaktiga ord
Självständigare		X		skriftspråksaktiga ord
Föll sönder			X	skriftspråksaktiga ord
Oberoende		X		skriftspråksaktiga ord
Iliaden	X			Fackord
På nedgång		X	X	skriftspråksaktiga ord
Jordägande		X		skriftspråksaktiga ord
Adeln		X	X	ämnestypiska ord
Styrelseform			X	ämnestypiska ord
Aristokrati		X		Fackord
Näringslivet			X	ämnestypiska ord

f.Kr		X		Fackord
Adelns			X	ämnestypiska ord
Ställning		X	X	skriftspråksaktiga ord
Försvagades		X	X	skriftspråksaktiga ord
Störtades		X		ämnestypiska ord
Lett		X		skriftspråksaktiga ord
Envåldshärskare			X	ämnestypiska ord

Bilaga 4

Hej, jag heter Theres Rydell och är lärarstudent på Göteborgs universitet. Under våren kommer jag att skriva mitt examensarbete i ämnet svenska som andraspråk. Jag har valt att titta lite närmare på ord i historiska läroböcker och är tacksam om du vill hjälpa mig med den här undersökningen.

Undersökningen är helt anonym.

Tack för din medverkan.

Theres

Allmänna frågor:

Vilket kön har du? Man Kvinna

I vilken årskurs går du? _____

Är du född i Sverige? Ja Nej Om nej, när kom du till Sverige? _____

Har du gått i skola i ett annat land? Ja Nej

Vilket/vilka är ditt/dina modersmål? _____

Får du undervisning på ditt modersmål? Ja Nej

Vilken är den bästa bok du läst? _____

Brukar du läsa någon tidning? Ja Nej

Om du svarade ja, vilken alt. vilka tidningar läser du? _____

Tycker du att läroböckerna i skolan är lätta att förstå? Ja Nej

Om du träffar på något svårt ord i skolans läroboktexter, hur gör du?
(om det brukar variera så kryssar du i fler än ett alternativ)

Frågar ämnesläraren

Frågar läraren i svenska som andraspråk

Frågar modersmålläraren

Slår upp ordet i en ordbok/lexikon

Inget

Annat alternativ _____

Här nedan följer några texter. Jag vill att du stryker under eller ringar in de ord som du tycker är svåra och inte förstår.

1. ”Den norska aktionen väckte förbittring i Sverige, och i konservativa kretsar talade man om norrmännen som brutala revolutionärer. Men de flesta menade att norrmännen hade rätt till full självständighet om de så önskade. Från svensk sida begärde man att norrmännen skulle hålla en folkomröstning om unionen. En överväldigande majoritet röstade för en unionsupplösning. Därefter begärde stortinget förhandlingar med Sverige.”

(Alla tiders historia s. 239)

2. ”När Stalin drog upp riktlinjerna inför efterkrigstiden anknöt han istället till 1930-talets hårdare politik. För att stå emot den växande fientligheten från västmakternas sida måste Sovjet satsa på att bygga upp den tunga industrin och förstärka sin militära slagkraft, hävdade han. Produktionen av bostäder, kläder, mat och andra konsumtionsvaror kom i andra hand. Samtidigt skärpte han sin kontroll över medborgarna i landet.”

(Perspektiv på historien A-bas s.303)

3. ”Vid valet 1960 fick USA en demokratisk president, *John F Kennedy*. Kennedys ungdom och övertygande vältalighet attraherade de amerikanska väljarna. Med sina

43 år var han den yngste presidenten i USA:s historia och den förste katoliken i ämbetet. Han omgav sig med liberala rådgivare och satsade mycket på sociala reformer.”

(Alla tiders historia s. 296)

4. ”Det område som vasallen skötte kallades län, på medeltidslatin ”feodum”. Det är därför detta samhällssystem fått namnet feodalism. Ursprungligen hade vasallen fått sitt jordområde som lån- orden lån och län hör samman – men med tiden kom länen att betraktas som ärftliga. Efter hand blev vasallerna allt självständigare. Länderna föll sönder i områden som var ganska oberoende av varandra. Resultatet blev att kungamakten försvagades.”

(Alla tiders historia s. 52)

5. ”I det grekiska samhället som skildras i Iliaden regerar kungar, men kungamakten är på nedgång. I de flesta grekiska stater tog den jordägande adeln makten. Denna styrelseform kallas *aristokrati*. Förändringarna inom näringslivet på 600- och 500- talen f.Kr. gjorde att adelns ställning försvagades. Till slut störtades adeln i många stater. De som hade lett kampen gjorde sig till envåldshärskare, *tyranner*.”

(Alla tiders

historia s. 28)

Bilaga 5

Intervjufrågor till läraren i svenska som andraspråk:

1. Hur uppfattar du läroböckerna i ämnet historia rent textmässigt?
2. I vilken utsträckning får du frågor utav eleverna som rör språket i skolans läroböcker?
3. Vilka typer av ord tror du är svåra för en elev med svenska som andraspråk?
4. Jobbar ni något med läromedelstexter på lektionen?

Intervjufrågor till läraren i historia:

1. Hur uppfattar du läroböckerna i historia rent textmässigt?
2. I vilken utsträckning får du frågor utav eleverna som rör språket i läroböckerna?
3. Märker du om elever med svenska som andraspråk har svårare med texten i läroböckerna jämfört med elever som har svenska som sitt modersmål?
4. Vilka typer av ord är svåra för en elev med svenska som andraspråk?